

31.5.2021

Sisäministeriölle
kirjaamo@intermin.fi

Sähköpostitse

Viite: Sisäministeriön lausuntopyyntö pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen valmistelujaostojen arviointimuistioista, 7.4.2021, VN/6185/2021

Lapin pelastuslaitoksen lausunto pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen valmistelujaostojen arviointimuistioista

Pelastuslain muuttamistarpeiden esiselvityshankkeen tavoitteena oli laatia hallitusohjelman mukainen kokonaisvaltainen selvitys pelastuslain uudistamiseksi. Kokonaisuudistuksen hallitulle toteutukselle ei kuitenkaan ole hyvinvointialuevalmistelu huomioon ottaen tarpeeksi aikaa, mistä syystä on perusteltu edetä siten, että nyt korjataan vain akuutit muutostarpeet ja kokonaisuudistus tehdään seuraavalla hallituskaudella. Nykyinen pelastuslaki asetuksineen on osoittautunut pelastuslaitosten näkökulmasta hyvin toimivaksi säädöskokonaisuudeksi, jonka puitteissa tehokas pelastuslaitosten palvelutuotanto on kyetty ja kyetään edelleen ylläpitämään, joten erityistä kiirettä kokonaisuudistukselle ei ole.

Pelastuslain päivityksen tulee edelleen tukea pelastustoimen palvelujen yhdenvertaista saatavuutta kuitenkin niin, että palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa lähtökohtana ovat alueelliset ja paikalliset riskit ja uhat sekä palvelutarpeet. Tällöin pelastustoimen kansallista suorituskykyä voidaan kehittää ja resursoida tasapainoisesti.

Onnettomuuksien ehkäisy ja valvonta

Muistiossa on pitäydytty sellaisissa kysymyksissä, joihin voidaan vaikuttaa pelastuslaitailla tai jotka liittyvät kiinteästi pelastuslaitosten ohjaus-, neuvonta- ja valvontatyöhön. Osa tunnistetuista ongelmista on muistion mukaan sellaisia, että niiden osalta sääntelyn muutostarpeiden arviointi ja linjausten tekeminen edellyttää laajempia selvityksiä kuin mihin valmistelun yhteydessä on ollut mahdollisuus.

Hallinnollisten käytänteiden kuntoon saattaminen on tärkeä lainsäädäntötyön tavoite ja tätä näkökulmaa on muistiossa täysin perustellusti painotettu. Ohjauksessa ja neuvonnassa on aina huomioitava hyvän hallinnon toteutuminen. Muistiossa esitetyt vaatimukset jälkivalvonnan vakioidusta ja laadukkaasta toteutuksesta ovat valvonnan vaikuttavuustavoitteiden näkökulmasta välttämättömiä.

Ympäristöministeriö valmistelee parhaillaan maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistusta. Uudistuksessa on tavoitteena muun muassa kehittää rakentamista koskevaa ohjausjärjestelmää kuten rakentamisen vastuukysymyksiä, rakennusvalvonnan järjestämistä ja rakentamisen lupajärjestelmää. Kuten muistiossa todetaan, on rakentamisen sääntely varsin yksityiskohtaista. Pelastustoimen yleisluontoisemman lainsäädännön ja erilaisen lain toteutuksen perinteen yhteensovittaminen edellyttää jatkossa tarkkarajaisempaa sääntelyä myös pelastuslaissa.

Muistiossa on nostettu esille tarve säätää tarkemmin myös sammutus- ja pelastustyön järjestelyistä ja muista pelastustoiminnan edellytyksistä, jotta ne otetaan paremmin huomioon rakennuskohteen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä kunnossapidossa. Tarkempi sääntely tällä osa-alueella on tärkeää ja kuten muistiossa todetaan, se osaltaan selventäisi pelastuslaitoksen roolia rakentamisen ohjauksessa.

Kuten muistiossa todetaan ovat pelastustien merkitsemisessä ja rakentamisessa alueellisia eroja. Muistiossa ei selkeästi oteta kantaa olisiko pelastuslaitosten raskaiden yksiköiden kulun mahdollistamisen lisäksi tarve turvata ambulanssien ja muiden kevyiden hälytysajoneuvojen pääsyä rakennusten vierelle vakioimalla esimerkiksi pelastussuunnittelun sisältöä tämän kysymyksen osalta. Nähtävissä olevaa kehitystä ennakoiden olisi jatkovalmistelussa arvioitava kiinteistöjen suojaamisessa käytettävien erilaisten lukittavien porttien ja kulkuesteiden kasvavan käyttö ja sen mukanaan tuomat haasteet pelastustoiminnalle ja ensihoidolle.

Pelastuslaitoksen hälyttäminen hätäkeskuksen kautta tulisi muistiossa esitetyllä tavalla saada rajoitettua ainoastaan tilanteisiin, joissa hissiin jäänyt on loukkaantunut tai välittömässä vaarassa tai joissa pelastuslaitosta muusta syystä tarvitaan avustamaan pelastustoimenpiteissä. Muissa tilanteissa vastuu pitää asettaa kiinteistönomistajalle.

Tiedonsaantioikeuksien ja rekistereiden osalta pelastusviranomaisten oikeuksista on nykyisellään vaivallisesti säädetty. Pelastuslain mukainen tiedonsaantioikeus ei nykyisellään kata pelastusviranomaisen kemikaaliturvallisuuslain mukaisia tehtäviä eikä esimerkiksi tarkastuslaitosten toimittamia tietoja paloilmoittimien ja automaattisten sammutuslaitteistojen tarkastuksista. Valvontatietojen lisäksi on säädettävä tarkemmin erilaisten ilmoitusten käsittelyssä ja valvontaviranomaisten välisessä yhteistyössä, kuten lausuntonmenettelyissä ja lupaprosesseissa, syntyvien tietojen tallentamisesta.

Myös paloturvallisuuden itsearviointilomakkeisiin liittyvät tiedonsaantia ja tietojen tallentamista ja käyttöä koskevat kysymykset on arvioitava tarkemmin jatkovalmistelussa. Pelastuslain 89 §:n 3 momentin 2 kohdassa säädetty oikeus saada muilta viranomaisilta tietoja onnettomuuksien ehkäisyn kannalta erityisistä riskikohteista kattaa ainoastaan 42 §:n 1 momentissa säädetyn pelastuslaitoksen yhteistyötehtävän, ei 42 §:n 2 momentin paloriski-ilmoituksia. Pelastustoimen tehtävien suunnittelua varten

saatujen kohdetietojen (ns. kohdekortit) tallentamisesta ja käytöstä olisi säädettävä. Jatkovalmistelussa olisi huomioitava useat muuttuneet lait (mm. tietosuoja, rekisterien ylläpito, saavutettavuus jne.), jotka vaikuttavat rekisterien hallintaa ja ylläpitoon. Voisi olla tarkoituksenmukaista, että pelastuslakiin mahdollisesti tuleva pykälä olisi sellainen, että se mahdollistaisi kaikkiin lainmukaisiin tehtäviin pidettävät rekisterit.

Pelastustoiminta

On kannatettavaa, että sopimuspalokuntaa koskevissa määritelmässä tulisi huomioida pelastustoimen uudistushankkeen sopimuspalokuntatoiminnan kehittämistä pohtineen työryhmän linjaukset kuitenkin muistaen, että sopimuspalokuntatoiminta on hyvin monimuotoista eri osissa valtakuntaa ja sen myötä toimivan sääntelyn löytäminen on koko valtakuntaa palvelevasti haastavaa.

Muistion esittämästä poiketen vesihuoltolaissa ei enää edellytetä vesihuollon kehittämissuunnitelman laadintaa. Tämän vuoksi pelastuslaitoksen tulisi pyrkiä vesihuollon toimijoiden kanssa yhteiseen vesihuollon suunnitteluun. Kuvattaessa vesihuollon tilaa tulisi pystyä esittämään määrällisiä tietoja vesijohtoverkkojen kunnosta sekä palopostien ja sammutusvesiasemien huollon tilanteesta.

Muistiossa esitetään, että sisäministeriölle tulee antaa ohjaus- ja asetuksenantovaltuus hälytysjärjestelyiden valtakunnallisesta yhteensovittamisesta. Nykyisen lain pelastuslaitoksille annettu yhteensovittamisvastuu ei muistion mukaan ole toiminut. Lapin pelastuslaitos ei tunnista muistioon kirjattua toimimattomuutta näiltä osin. Muistiossa tulisi pyrkiä tarkkaan tarvittavien toimenpiteiden perustelujen kuvaamiseen. Tässä tapauksessa esitetyn toteamuksen lisäksi olisi annettava riittävän tarkka kuvaus yhteensovittamisen ongelmista, jolloin arvio ohjaus- ja asetuksenantovaltuuden tarpeellisuudesta voidaan tehdä tietoon perustuen.

Tilanne- ja johtokeskusratkaisujen osalta jaosto viittaa sisäministeriön julkaisuun 21/2018 Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi sekä sisäministeriön julkaisuun 2019:7 Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset. Aiemmassa valmistelussa tilanne- ja johtokeskusjärjestelyjen tarkasteluja ovat puoltaneet toiminnalliset perusteet. Muistiossa ei oteta kantaa hyvinvointialueen päivystyksellisiin tarpeisiin ja hyvinvointialueen oletettaviin ratkaisuihin mitä voidaan pitää tarkastelun puutteena. Samoin yhteistyö sosiaali- ja terveystoimen kanssa jää muistiossa valitettavasti kuvaamatta.

Muistiossa esitetään, että lainsäädännössä tulisi tarkentaa yleisjohtajuuden määritelmää sekä pelastustoiminnan johtajan roolia yhteensovittaa eri toimijoita yleisesti. Yleisjohtajuuden tarkkarajainen määrittely on välttämätöntä ja se tulee toteuttaa laajassa yhteistyössä eri viranomaisten kanssa. Muistion pelastustoiminnan johtajan toimivaltuuksia koskeva osuus ei sisällä riittävän selkeää kuvausta toimivaltuuksista eri toimintatasoilla.

Muistiossa todetaan, että kansainvälisen pelastustoiminnan käytännön järjestelyt ovat osoittautuneet riittämättömiksi sekä lakisäätteisten velvoitteiden (Laki Pelastusopistosta 21.7.2006/607) että Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän kansainvälisen avunannon valmiuksien näkökulmasta kuitenkin yksilöimättä ongelmia. Muis-

tion mukaan Pelastusopistolle keskitetyn kansainvälisen pelastustoiminnan yhteydet pelastuslaitosten vastuulla olevaan kotimaan valmiuteen eivät ole riittävällä tasolla (esimerkiksi kapasiteettien käyttö kotimaassa ja pelastuslaitosten henkilöstön hälyttäminen) eikä kansainvälisiä tehtäviä varten kehitettyjä valmiuksia ole kyetty hyödyntämään täysimääräisesti kansallisen valmiuden tukena. Pelastusopisto on suoraan sisäministeriön pelastusosaston tulosohjauksessa ja mahdolliset ongelmien taustatekijät tulosohjauksessa, rahoituksessa tms. tulisi muistiossa avoimesti esittää.

Jälkiraivaus ja -vartiointia koskien esitetyt dokumentoinnin tarkentamistavoitteet ovat perusteltuja ja dokumentoinnin vakiointi myös pelastusviranomaisten toimien osalta on perusteltua. Vastaavalla tavalla pelastusviranomaisten on perusteltua yhtenäistää palontutkinnan yhteydessä havaituista palo- ja henkilöturvallisuusrikkomuksista ilmoittamista. Sen sijaan erillisen pykälän laatiminen pelastustoiminnan, toimintavalmiuksien kehittämisen sekä tuloksellisuuden arvioimiselle osana palontutkintaa ei ole perusteltu, koska nykyinen lainsäädäntö esittää pelastustoiminnan arvioinnin osana tutkinnan sisältöä ja mahdollinen painopisteen ohjaaminen tähän voidaan toteuttaa informaatio-ohjauksen menetelmillä.

Muistiossa vapaaehtoisilla tarkoitetaan vapaaehtoisten pelastuspalvelujärjestöjen nimissä vastikkeettomasti toimivia ja työskenteleviä järjestöön kuulumattomia kansalaisia, jotka ovat vapaaehtoisesti ja korvauksetta sitoutuneet osaksi pelastuslaitosten pelastustoimintaa sekä organisoimatonta ja epämuodollisempaa vapaaehtoistoimintaa suuronnettomuus- tai häiriötilanteissa eli niin kutsuttuja spontaaneja vapaaehtoisia.

Tavanomainen tulkinta on, että vapaaehtoiset voisivat osallistua viranomaisten tukemiseen siten, että järjestöt erikseen alueen pelastustoimen kanssa sovittavalla tavalla huolehtivat vapaaehtoisten osallistumisen muodoista harjoittelusta tilanteenaikaiseen hallintaan asti. Tällä varmistettaisiin, että viranomaisten kuormitus ei kohtuuttomasti kasva vapaaehtoisten avun koordinoititehtävän vuoksi. Pelastuslaitokset arvioivat tarpeen vapaaehtoisten organisaatioiden käyttöön palvelutuotantoon suunnitellussa sekä valitsevat siinä yhteydessä ne keinot, joilla mahdollisesti tarvittavat vapaaehtoiset organisaatiot voivat viranomaisia tukea ja sopivat niistä ko. organisaatioiden kanssa.

Sopimuspalokuntaan liittyviä sinänsä perusteltuja kehittämistoimia työturvallisuutta ja terveystarkastuksia pohdittaessa tulisi ottaa huomioon, että sopimuspalokuntatoiminnan taustalla toimivat yhdistykset ovat itsenäisiä kolmannen sektorin toimijoita. Sopimuspalokuntatoiminnan edellytysten kehittäminen ei edellytä pelastuslaitosten ja yhdistysten sopimussisältöjen harmonisointia eikä sellaisen toimenpiteen esittämiseen tosiasiallisesti ole mandaattia. Muistion mukaan sopimuspalokunta- ja vapaaehtoistoiminnan aktiivinen kehittäminen on pelastuslaitoksilta unohtunut. Lapin pelastuslaitos ei osaltaan tunnista muistiossa esitettyä moitetta.

Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia koskeva kehitystyö tulisi asettaa yhdeksi tärkeimmistä säädösvalmistelun painopisteistä, koska sillä on merkittäviä vaikutuksia paitsi harva-alueella käytettävissä oleviin resursseihin myös moniammatillisten yksiköiden hyödyntämismahdollisuuksiin. Nykyiset pelastuslain kelpoisuusvaatimukset ovat resurssien tehokkaan käytön kannalta lähinnä absurdeja. Lisäksi pelastustoimen työntekijöiden tiedonsaantioikeuden, tietosuojan ja tietojenkäsittelyn

periaatteiden selvittäminen sekä säädösten ajantasaistaminen on äärimmäisen tärkeää erityisesti pelastustoimen turvallisuusverkon käyttövelvoitteen tuomien uusien vaatimusten vuoksi.

Varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelu

Väestönsuojelua ja siihen liittyviä velvoitteita koskevan sääntelyn kehittämisen arviointia koskevassa osuudessa pohditaan ratkaisumalleja, joista yksi on erillisen väestönsuojelulain laadinta ja toinen pelastuslain soveltamisalan huomattava laajentaminen. Kolmas vaihtoehto olisi muistion mukaan pelastuslain sääntelyn kehittäminen nykypohjalta siten että, se kattaa pelastustoimen koordinaativastuulla olevan toiminnallisen kokonaisuuden niin normaaliolojen kuin poikkeusolojen toimintaan liittyvän varautumisen, suorituskyvyt, valmiuden ja yhteistoiminnan. Muistio ei suoraan ota kantaa edellä mainittujen ratkaisujen paremmuuteen, mutta lienee niin että yhteiskunnallisesti mahdollisimman laajan hyväksynnän sekä erityisen selkeyden toisi väestönsuojelua koskevien säädösten kokoaminen kokonaan omaan lakiinsa.

Pelastustoimella on merkittävä rooli yhteiskunnassa kaikissa turvallisuustilanteissa. Pelastuslain tavoitteeseen esitetty täydennys on perusteltu ja se onnistuneesti varmistaisi, että pelastustoimen järjestelmä huomioi myös onnettomuuksia vaikutuksiltaan vastaavat muut uhat ja yhteiskuntaan haitallisesti vaikuttavat tilanteet. Vastavasti myös soveltamisalan laajentaminen sekä toimivaltuuksien laajentaminen ovat perusteltua toimenpiteitä.

Jaoston esittää uutta momenttia, jonka mukaan oikeus määrätä ihmisiä suojautumaan ja panna toimeen suojaväistö olisi kaikilla pelastusviranomaisilla ja myös muissa kuin pelastustoiminnan yhteydessä havaituissa vaaratilanteissa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata. On selvää, että evakuoititilanteita ja suojaväistöä koskevien säädösten tarkastelu tulee toteuttaa laajassa viranomaisyhteistyössä.

Muistion esitys uudeksi Pelastustoimen viranomaisten ja pelastuslaitoksen varautuminen -pykäläksi on sisällöltään asetustasoisena tarkkaa ja siksi vaihtoehtoisen ohjauskeinojen käyttöä olisi tässä yhteydessä perusteltua pohtia.

Muistiossa esitetyt tarkennukset väestönsuojan rakentamisvelvollisuudesta ovat perusteltuja. Helpotusten myöntämiseen liittyvät esitykset muuttaisivat vain muutaman vuoden vanhaa työnjakoa ja siksi muutosesitys tulisi pystyä perustelemaan tilastollisella dokumentaatiolla eikä vain viittaamalla liikaan tulkinnanvaraisuuteen ja epäselvyyteen soveltamisessa. Sen sijaan ehdotus uudesta velvoitteesta laatia suunnitelma väestönsuojan käyttöönotosta vahvistaa väestönsuojelua ja on siten perusteltu.

Tiedonsaantioikeuden laajentaminen koskemaan poikkeusoloja varautumista varten tulee arvioida laajassa viranomaisyhteistyössä ja vaikutukset laajasti huomioiden.

Valtion osallistuminen valmiuden ylläpitämiseen tulisi mahdollistaa jaoston esittämän mukaisesti siten, että valtion rahoittaman erityiskaluston hankinta tai muu valtakunnallinen toiminta voitaisiin antaa esimerkiksi yhden tai useamman pelastuslaitoksen vastuulle.

Tilannekuvatoiminnan kehittämistarpeita pohtivassa osuudessa viitataan Covid-19 aiheuttamaan tilanteeseen. Pandemia on erityisen selvästi tuonut esille erittäin moninaiset tarpeet tilannekuvatoiminnan kehittämisessä – ei vain pelastustoimen asioissa vaan koko julkista hallintoa koskien. Tilannetietoa välittävät järjestelmät tulee suunnitella siten, että menettelyltään ne ovat vähän kuormittavia ja kaksisuuntaista sekä johtamisfunktion kautta perusteltuja tietoja välittäviä. Toimialakohtaisen tilannekuvan tuottamisen, ylläpitämisen ja jakamisen rinnalla pelastustoimelle voidaan rakentaa toimialaa laajempi, erittäin merkittävä rooli keskeisenä turvallisuustiedon solmukohtana.

Kuten muistiossa todetaan, on systemaattisen, tarvetta vastaavan ja kattavan koulutustarjonnan puute on osaltaan heikentänyt väestönsuojelun valtakunnallisia ja alueellisia valmiuksia. Taustalla ilmiössä on, että kansallista konsensusta väestönsuojelun kokonaisuudesta rooleineen ja tavoitteineen ei ole saavutettu. Erityisesti alueellisten ja paikallisten tarpeiden näkökulmasta ovat korostuneet valmiuden ja väestönsuojelun ratkaisut, jotka parhaalla mahdollisella tavalla palvelevat jo normaaliolojen erilaisia häiriötilanteita. Portaittainen toimenpiteiden säätö turvallisuustilanteen muutoksia heijastaen on hyvä lähtökohta kehittämistyölle ja jaetun ymmärryksen luomiselle myös jatkossa.

Pelastustoimella tulisi säilyttää mahdollisuus tukea kuntien valmiussuunnittelua. Tukemistehtävä voisi laajentua entistä enemmän myös häiriötilanteiden hallintaan ja tukea voitaisiin antaa myös muille julkisen hallinnon toimijoille. Laajalla mandaatilla mahdollistettaisiin pelastuslaitosten ja kuntien välisen yhteistyön jatkuminen, mikä parantaa paitsi kuntien myös koko yhteiskunnan kriisivalmiutta. Sanotun kaltaisen tukemistehtävän antaminen pelastustoimelle edellyttää kuitenkin myös sen resursointia.

Lain rakenne ja yhteiset säännökset

Pelastustoimen lakisääteisten tehtävien toteuttamisessa on korostetun tärkeää huolehtia tiedonsaantioikeuksia ja rekistereitä koskevien säädöksiä ajantasaisuudesta. Tarvetta korostaa pelastustoimea koskeva turvallisuusverkon käyttövelvoite.

Pelastustoimen tiedonhallintaa olisi tarkoituksenmukaista kehittää niin, että pelastustoimen tiedonhallintaan, henkilötietojen, tietojen käsittelyä ja tiedonsaantia koskevat asiat koottaisiin omaan pelastustoimen tiedonhallintalakiin. Asioiden jakamisella kahteen lakiin selkeytettäisiin nykyistä pelastuslakia. Pelastustoimen tiedonhallinta on kokonaisuus, joka vaatii muiden turvallisuusviranomaisten lakien tapaista kehittämistä ja täsmentämistä myös pelastustoimessa.

Tiedonhallintalaissa on säädetty tietojen turvallisuusluokittelusta. Tällä hetkellä kunnallisilla toimijoilla ei ole oikeutta luokitella toiminnassaan tietoja yhtenäisellä tavalla muiden valtiollisten turvallisuusviranomaisten kanssa ja tietojen luokittelu eroaa pelastustoimen sisälläkin organisaatioiden välillä. Tämä johtaa tietojen käsittelyn näkökulmasta tietojen epätarkoituksenmukaiseen hallintamalliin. Pelastuslaissa on tarkoituksenmukaista tarkentaa tiedonhallintalakia toimialakohtaisella velvollisuudella noudattaa pelastustoimen tietojen käsittelyssä tiedonhallintalaissa mainittua turvallisuus-

luokittelua, minkä kautta myös pelastuslaitoksille tulee velvollisuus turvaluokitteluun toiminnassaan.

Yhtenäisen tietoaineistojen luokitteluvaatimusten toteuttamiseksi pelastuslaitoksilla tulee olla pelastuslakiin kirjattu mahdollisuus luokitella toiminnassaan syntyvää tietoaineistoa turvallisuusluokitusasetuksen (1101/2019) mukaisesti turvallisuusluokkiin niiltä osin, kun käsiteltävä tietoaineisto täyttää tiedonhallintalain (906/2019) 18.1 §:n mukaiset kriteerit yleisen edun suojaamiseksi. Turvallisuusluokittelu tukee myös pelastuslaitosten siirtymistä turvallisuusverkon käyttövelvoitteen piiriin turvallisuusverkotoiminnasta annetun lain (10/2015) pykälien 2, 3 ja 26 §:n mukaisesti, jossa käytönoton yksi velvoite organisaatioille on luokitella viranomaisessa käsiteltävä tietoaineisto. Koska turvallisuusverkko on turvallisuusviranomaisten yhteinen tietojärjestelmä- ja viestintäpalvelukokonaisuus, on viranomaisyhteistyön toteuttamiseksi tarpeellista noudattaa yhtenäistä tietoaineiston luokitteluvaatimusta koko pelastustoimen osalta.

Tiedonhallintalaki määrittelee organisaatioiden tiedonhallintaa. Organisaation tiedonhallintaa ohjaavat tiedonhallintayksiköt, joita ovat pelastuslaitosten näkökulmasta pelastuslaitosten isäntäorganisaatiot. Valtiollisilla pelastustoimen organisaatioilla (pelastusosasto, pelastusopisto ja aluehallintovirastot) on omat tiedonhallintayksikkönsä. Pelastuslaissa on määritelty pelastustoimen oikeudesta pitää erilaisia rekistereitä, ja tämän lisäksi organisaatioilla on muita rekistereitä, joita tarvitaan toiminnan toteuttamiseksi. Tiedonhallinnan näkökulmasta pelastustoimen rekistereissä olevaa tietojenkäsittelyä ohjaa näin ollen noin 30 tiedonhallintayksikköä ja rekisterinpitäjää. Toimialan tietojen yhtenäisen käsittelyn ja yhteistoiminnan mahdollistamiseksi tämä muodostaa erityisen haasteellisen toimintaympäristön. Pelastustoimen osalta olisi tarkoituksenmukaista löytää keinoja yhtenäistää toimialan tiedonhallintaa ja vähentää toimialan toimintaan liittyvien perusrekisterien rekisterinpitäjien määrää. Tämä edellyttää, että pelastuslaissa määriteltäisiin kansalliset toimialan rekisterit ja niiden rekisterinpitäjyys määriteltäisiin yhdelle pelastustoimen rekisterinpitäjän vastuulle. Rekisterien tietosisältöjen kehittäminen vaatii myös tarkentamista, että tarvittava tieto on niihin mahdollista tallentaa.

Pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeuksia on tarkoituksenmukaista kehittää niin, että pelastusviranomaisen tehtävien suorittaminen on mahdollista tarkoituksenmukaisesti. Tällä hetkellä pelastusviranomaisen tietojen saannissa on keskeisiä haasteita liittyen hätäkeskuslaitoksen ylläpitämiin rekistereihin eli hätäkeskusrekisteriin ja paloilmoitinrekisterissä olevien tietojen saanti eri tehtäviä varten. Lisäksi nykyiseen lakiin nähden tietojen saanti- ja käsittelyoikeuksia tulee laajentaa tarkkarajaisesta määrittelystä koskemaan laajemmin kaikkia pelastustoimen tehtäviä (pelastustoiminta, onnettomuuksien ehkäisy, väestönsuojelu, koulutus, tiedolla johtaminen). Konkreettisenä esimerkkinä on huomioitava, että pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeudet tulee olla myös käytössä jatkuvan tilannekuvan muodostamisessa ja valmiuden johtamisessa.

Pelastustoimen toimenpiderekisterin osalta on todettu olevan tarve laajentaa rekisteriin tallennettavia tietoja. Tällä hetkellä pelastuslaitokset kirjaavat tehtäviin liittyen omiin rekistereihinsä tehtävään osallistuneista resursseista (henkilöistä) tarkempaa tietoa mm. palkanmaksua varten, työturvallisuuden näkökulmasta tehtäviin tehdään tilannepaikan riskinarvioita, media-aineistoja syntyy kuvaamisesta ja puhetallenteista

ja toimintaan käytetyt tietojärjestelmät tuottavat tehtävään liittyvää tietoa paljon. Eri-tyisesti tehtävissä käytettyjen tietojärjestelmien tuottamien tietojen osalta pitää toimenpiderekisterin sisältöä laajentaa ja mahdollistaa samalla uusien järjestelmien käyttö ja hyödyntäminen toiminnassa täysimääräisesti.

Pelastuslaitosten yhteinen ICT-hanke teetti selvityksen kamerakuvan käsittelyssä pelastustoimessa raportin vuonna 2020. Selvityksessä nousi esiin nykyisen pelastuslain nojalla videokuvan hyödyntäminen pelastustoimen eri tehtävissä. Keskeinen havainto oli, että kamerakuvaamisesta tulisi säätää pelastuslaissa tarkemmin. Kamerakuvan hyödyntämisessä korostuu kuvaamiselle tarvittava oikeutus lainsäädännössä. Kuvaamistarve ja kuvaamiselle nähdään lisäarvoa niin pelastustoiminnassa, väestönsuojelussa, onnettomuuksien ehkäisyssä kuin koulutustoiminnassa.

Myös kuva ja muiden media-aineistojen automaattinen käsittely, analysointi ja päätöksenteko tulisi olla laissa säädetty mahdolliseksi. Pelastusviranomaisella tulisi olla lakiin perustuva tiedonsaantioikeus teknisellä yhteydellä julkisilla paikoilla oleviin julkishallinnon ja myös erikseen kohteiden kanssa sopimalla kohteiden valvontakameroihin sekä onnettomuuspaikalla olevien muiden viranomaisten kameroihin yhteisellä tehtävällä. Kuva-aineiston hyödyntämiselle on nähtävissä etuja erityisesti onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä ja pelastustoiminnassa. Kuvaamisen oikeutusta tulisi arvioida myös palontutkinnan lisäksi muiden onnettomuuksien tutkinnan mahdollistamiseksi sekä muiden turvallisuusviranomaisten tarpeiden näkökulmasta. Myös kuvien julkaiseminen onnettomuuspaikalta tiedottamis-, neuvonta-, ja valistustarkoituksessa tulisi olla selkeästi mahdollistettu.

Pelastustoimella tulee olla oikeus pitää pelastustoimen tehtäviä varten kohderekisteriä. Kohderekisteriä tarvitaan kaikissa pelastustoimen tehtävissä eli pelastustoiminnassa, onnettomuuksien ehkäisyssä, väestönsuojelussa ja koulutusikäytössä. Kohderekisteriin tulee voida tallentaa eri tehtäviin liittyen tietoa ja hyödyntää samaa tietoa muissa toiminnoissa. Tietoa pitää voida käsitellä suunnittelussa, toiminnassa, koulutusikäytössä, tiedolla johtamisessa, työturvallisuudessa ja raportoinnissa. Pelastusviranomaisella tulee olla oikeus tallentaa kohteista salassa pitosäännöksistä riippumatta kohteisiin liittyvää tietoa sekä näihin liittyviä suunnitelmia pelastustoimen tehtäviä varten. Tiedon osalta kohteista tulee olla oikeus saada myös teknisten rajapintojen kautta jatkuvaa tietoa ja tehtävänäikana kerättävää tietoa. Kohteisiin liittyen tulee säätää myös tiedonsaantioikeus rakennusvalvontaviranomaisen rekisteriin ja edellyttää uusien kohteiden osalta tietojen luovutusta sähköisesti pelastustoimen käyttöön.

Pelastustoimen tietojärjestelmien hallinta on tällä hetkellä hajautunut useille organisaatioille. Esimerkiksi keskeisen toimenpiderekisterin omistajuus on pelastusosaston vastuulla, kun taas tekninen ylläpito on pelastusopistolla ja järjestelmän rekisterinpitäjät ovat pelastuslaitokset. Toimialan tavoitetilassa on toimialan yhteiset toimialasidonnaiset tietojärjestelmät, joita on hankintavaiheessa useampi eli määrä tulee lisääntymään. Pelastuslaissa on tarkoituksenmukaista selkeyttää ja keskittää pelastustoimen tietojärjestelmien omistajuus ja ylläpitovastuut pelastusosaston vastuulle. Järjestelmien ylläpidossa on todettu myös tarve kehittää tehtäviä suorittavien henkilöiden tiedonsaanti oikeuksia, että teknisiä tehtäviä suorittavilla henkilöillä tulee olla myös oikeus käsitellä järjestelmien tietoja riittävässä laajuudessa organisaatiotasolla mutta myös valtakunnallisesti. Valtakunnallisia/alueellisilla pääkäyttäjillä tulee olla tie-

donsaanti- ja käsittelyoikeudet valtakunnallisesti kaikkiin tietoihin tehtävän edellyttämässä laajuudessa.

Pelastustoimen palveluiden tuottaminen perustuu nykypäivänä entistä enemmän järjestelmiin. Tähän liittyen tulee pelastusviranomaisella olla oikeus saada maksutta jatkossa tarkemmin tietoa julkisen hallinnon turvallisuusverkkolain mukaisia palveluja tuottavilta organisaatioilta palveluiden toteutuksesta, käytettävyydestä ja palvelujen tilannekuvasta. Sama velvoite tulee säätää myös viranomaisten yhteisten tietojärjestelmien osalta koskemaan näiden järjestelmien omistajia. Asiasta on tarpeen säätää laissa, koska tiedot ovat turvaluokiteltuja tietoja ja niiden käsittelyä ei ole mahdollista ilman lakiin perustuvaa tiedonsaantioikeutta. Tieto on kriittistä pelastustoimen tehtävien tuottamiseksi jatkuvana palveluna, minkä vuoksi viranomaisen toimintaan vaikuttavista häiriöistä tulisi säätää ilmoitusvelvollisuus. Pelastustoimen teknisen tilannekuvan tuottamiseksi tulee olla myös saatavilla riittävässä laajuudessa maksutta sähköisen rajapinnan kautta tiedot sähköverkoista ja televerkoista.

Rovaniemellä, 31. päivänä toukokuuta 2021

LAPIN PELASTUSLAITOS

Markus Aarto
Pelastusjohtaja

